29. 12. 2009

ID: 59630

Finanční náhrada podle zákona o mimosoudních rehabilitacích

Prodlení s placením finanční náhrady vzniká uplynutím lhůty, kterou příslušnému ústřednímu orgánu státní správy stanovil k plnění zákon. Nedošlo-li k zaplacení finanční náhrady a oprávněná osoba podala žalobu, v níž náhradu vyčíslila, pak tím spíše nelze počátek vzniku prodlení přesouvat do průběhu soudního řízení, případně činit závěry o tom, že uplatněný nárok na náhradu škody je nárokem, který dosud nebyl ještě realizován. Vznik prodlení nemůže být spojován ani s provedením důkazů o výši náhrady. Přesné určení výše náhrady posudkem ustanoveného znalce tu může mít význam jenom v tom ohledu, že se v řízení (v důsledku rozšíření či částečného zpětvzetí žaloby v reakci na znalecký posudek) změní jistina jako výchozí částka pro výši úroku.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 28 Cdo 2647/2008, ze dne 25.8.2009)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně M. G., zastoupené advokátem, proti žalované České republice – Ministerstvu financí, se sídlem v P., o zaplacení 108.727,- Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 1 pod sp. zn. 21 C 26/96, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 24. 10. 2002, č. j. 20 Co 432/2002-104, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 24. 10. 2002, č. j. 20 Co 432/2002-104, se ve výrocích I, III a IV zrušuje a v tomto rozsahu se věc vrací Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 7.11.2001, č.j. 21 C 26/96-78, bylo řízení ohledně jistiny pohledávky v částce 108.727 Kč zastaveno (výrok I) a žalované byla uložena povinnost zaplatit žalobkyni do tří dnů od právní moci rozsudku úrok z prodlení ve výši 18% z částky 97.288 Kč od 26.6.1995 do 27.4.2001 (výrok II). V části o zaplacení úroků z prodlení v uvedené výši z částky 11.439 Kč od 26.6.1995 do 15.9.2001 a dále pak o ohledně úroků z prodlení z částky 97.288 Kč od 28.4.2001 do 15.9.2001 byla žaloba zamítnuta (výroky III a IV) a bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení (výrok V).

Soud prvního stupně rozhodoval o nároku žalobkyně na finanční náhradu za znehodnocené nemovitosti podle ust. § 13 zák. č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, uplatněné ve výši 108.727,- Kč spolu s příslušenstvím – 18% úrokem z prodlení od 26.6.1995 do zaplacení. Vzal za prokázané, že žalobkyně nárok uplatnila včas u příslušného orgánu státní správy, tehdejšího Ministerstva pro správu národního majetku a jeho privatizaci, byť jej původně nesprávně kvalifikovala, odkazujíc na zák. č. 403/1990 Sb. Žalovaná uspokojení nároku zprvu odmítala a své negativní stanovisko žalobkyni prokazatelně oznámila dopisem ze dne 24.5.1995. V průběhu poté zahájeného soudního řízení své stanovisko změnila a žalobkyni vyplatila náhradu ve výši 97.288,- Kč. Jelikož ohledně jistiny pohledávky 108.727,- Kč vzala žalobkyně žalobu zpět, soud prvního stupně v této části řízení zastavil a meritorně rozhodoval toliko o příslušenstvím pohledávky, úrocích z prodlení. Zaujal právní názor, že nevyplacením finanční náhrady, po té, co k tomu byla žalobkyní vyzvána, dostala se žalovaná (dlužník) do prodlení se splněním svého peněžitého závazku, a je proto žalobkyni (věřiteli) povinna za dobu prodlení podle § 517 odst. 2 občanského zák. zaplatit úroky z prodlení, ve výši stanovené prováděcím předpisem, nařízením vlády č. 142/1994 Sb.

K odvolání obou účastníků Městský soud v Praze jako soud odvolací shora označeným rozsudkem změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku II tak, že v rozsahu zde uvedeném – v části o zaplacení 18% úroku z prodlení z částky 97.288 Kč za dobu od 26.6.1995 do 27.4.2001 – žalobu zamítl (výrok I). V ostatních výrocích (III a IV) rozsudek soudu prvního stupně jako věcně správný potvrdil (výrok II) a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů (výroky III a IV).

Odvolací soud, jde-li o jím řešenou otázku vzniku práva na zaplacení úroků z prodlení, se ztotožnil skutkovými zjištěními soudu prvního stupně, dospěl však k jinému právnímu posouzení věci. Odkázal přitom na závěry uvedené v odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 8.1.2002, sp. zn. 28 Cdo 1829/2001, a dovodil, že neposkytnutí finanční náhrady podle ust. § 13 zák. č. 87/1991 Sb., jež nebyla ještě stanovena, nemá povahu dluhu ve smyslu § 517 odst. 1 občanského zák. a jedná se o nárok, který ještě nebyl realizován. Žalovaná se proto před vyplacením náhrady (o které se vedlo řízení) nemohla dostat do prodlení se splněním dluhu a žalobkyni nevzniklo právo žádat úroky z prodlení podle § 517 odst. 2 občanského zák. Okolnosti, jakým způsobem postupovala žalovaná (její orgány) při vyřizování žádosti žalobkyni o finanční náhradu a kdy došlo k jejímu zaplacení, označil odvolací soud za právně nezávažné.

Proti rozsudku odvolacího soudu, výroku I, jímž byl rozsudek soudu prvního stupně částečně změněn, podala žalobkyně dovolání. Jeho přípustnost dovozovala z ust. § 237 odst. 1 písm. a) občanského soudního řádu (dále jen „o.s.ř.“) a uplatnila jím dovolací důvody uvedené v § 241a odst. 2 písm. a) a b) o.s.ř., tedy že řízení je postiženo vadou, která měla za následek nesprávné rozhodnutí, a rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Namítala, že odvolací soud použil správný právní předpis, nesprávně jej však vyložil. Zákon č. 87/1991 Sb. zakládá oprávněné osobě právo na finanční náhradu za nemovitost, kterou ji nelze vydat. Jestliže tento zvláštní právní předpis nestanoví lhůtu pro poskytnutí náhrady, je třeba použít předpis obecný; jím je občanský zákoník, který obsahuje i ust. § 563, podle něhož „není-li doba splnění dohodnuta, stanovena právním předpisem nebo určena v rozhodnutí, je dlužník povinen plnit prvního dne poté, kdy byl o to věřitelem požádán“. Jiný závěr odvolacího soudu, sice že nárok na náhradu podle § 13 odst. 1 zák. č. 87/1991 Sb. uplatněný žalobkyní v soudním řízení je nárokem, který ještě nebyl realizován, správný není. Žalovaná odmítala nárok plnit mimosoudně, ačkoliv ji k tomu žalobkyně poskytla potřebné doklady, včetně ocenění nemovitostí znaleckým posudkem. Uzavřel-li snad odvolací soud, že žalobkyně v tomto směru netvrdila veškeré rozhodné skutečnosti nebo svá tvrzení neprokázala, bylo jeho povinností poskytnout žalobkyni poučení ve smyslu § 118a o.s.ř., případně měl postupovat podle § 120 o.s.ř. a sám provést důkazy potřebné ke zjištění těchto rozhodných skutečností. V absenci poučení spatřuje žalobkyně vadu řízení, jež mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí. Z obsahu dovolání je patrno, že se jím žalobkyně domáhá, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu v napadeném výroku I zrušil a v tomto rozsahu věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná se k dovolání nevyjádřila.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastnicí řízení), zastoupenou advokátem (§ 241 odst. 1 o.s.ř.), ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek v mezích určených dovoláním (§ 242 odst. 1 o.s.ř.) a z důvodů v něm uplatněných (§ 242 odst. 3 o.s.ř.); o věci rozhodl bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.). Postupoval přitom podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 30.6.2009, před novelou provedenou zák. č. 7/2009 Sb. (srov. čl. II, bod 12 přechodných ustanovení zák. č. 7/2009 Sb.). Dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Z obsahu spisu, zahrnujícího i korespondenci účastníků, vyplývá, že žalobkyně uplatnila u žalované nárok na finanční náhradu za znehodnocené stavby, jež se řídí ust. § 13 zák. č. 87/1991 Sb. Ačkoliv

nárok doložila i příslušnými listinami, včetně posudku o ocenění znehodnocených nemovitostí, zejména z důvodu nesprávně uvedené právní kvalifikace nároku ve své žádosti (s odkazem na zák. č. 403/1990 Sb.) jí nebylo vyhověno, ačkoliv povinnost právně kvalifikovat nárok žalobkyni žádný právní předpis neukládá. Proto žalobkyni nezbylo, než obrátit se s nárokem na poskytnutí finanční náhrady na soud, žalobou, jež byla žalované doručena 28.2.1996. Uplatněný nárok v podstatném rozsahu žalovaná uspokojila až v průběhu soudního řízení, nikoliv však požadovaný úrok z prodlení.

Rozsudek odvolacího soudu, jímž byl v dotčeném výroku změněn rozsudek okresního soudu o povinnosti žalované k zaplacení úroků z prodlení, vychází přitom z právního názoru, že ust. § 13 zák. č. 87/1991 Sb. výslovně neupravuje lhůtu, ve které měla být oprávněné osobě finanční náhrada příslušným ústředním orgánem státní správy vyplacena. Takový názor správný není.

Od účinnosti zákona č. 87/1991 Sb. (tj. od 1.4.1991) do 7.6.1994 byla lhůta pro poskytnutí náhrady upravena v ust. § 13 odst. 4, ve znění před novelou, provedenou zák. č. 115/1994 Sb. (jež nabyla účinnosti 8.6.1994). Podle tohoto ustanovení na žádost podle odstavce 3 (tj. písemnou žádost o finanční náhradu podanou u příslušného ústředního orgánu státní správy republiky) poskytne ústřední orgán státní správy republiky oprávněné osobě finanční náhradu nejpozději do šesti měsíců od doručení žádosti.

Zákon č. 115/1994 Sb. (účinný od 8.6.1994) článkem III novelizoval zákon č. 87/1991 Sb. tak, že sice vypustil ust. § 13 odst. 4, s tím, že dosavadní odstavce 5 a 6 označují se jako odstavce 4 a 5, ovšem lhůty pro poskytnutí finanční náhrady sám upravil v čl. IV zákona. Podle bodu 1 čl. IV nárok na finanční náhradu podle zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, uplatněný do dne účinnosti tohoto zákona ve lhůtě podle § 13 odst. 3 a neuspokojený do šesti měsíců ode dne doručení žádosti, je splatný do tří let ode dne účinnosti tohoto zákona; to neplatí o nároku na finanční náhradu, o kterém bylo do účinnosti tohoto zákona zahájeno řízení před soudem. Podle bodu 2 čl. IV na žádost o finanční náhradu podle § 13 odst. 3 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, podanou po účinnosti tohoto zákona, poskytne příslušný ústřední orgán státní správy finanční náhradu nejpozději do jednoho roku ode dne doručení žádosti.

Uspokojení nároku oprávněné osoby na peněžitou náhradu v určené lhůtě současně odpovídá i smyslu a účelu restitučních předpisů, jež sledují zmírnění majetkových křivd v době co možná nejkratší, přičemž povinným subjektem je zde stát, jehož jménem jedná příslušný ústřední orgán státní správy. Jeho povinnost k posouzení oprávněnosti nároku a k vyplacení finanční náhrady v přiměřené lhůtě, jsou-li k tomu splněny zákonem stanovené předpoklady, lze dovodit i z ust. § 11 odst. 1 zák. č. 231/1991 Sb., o působnosti orgánů České republiky v mimosoudních rehabilitacích.

Jestliže příslušný ústřední orgán státní správy jednající jménem České republiky jako osoby povinné neposkytne finanční náhradu podle § 13 zák. č. 87/1991 Sb. v zákonem stanovené lhůtě, dostává se do prodlení s plněním peněžitého dluhu a při absenci speciální úpravy v zák. č. 87/1991 Sb. (na rozdíl od restituce dle zák. č. 403/1990 Sb., jež obsahuje sankci za prodlení v ust. § 19 odst. 5) je zde třeba použít ustanovení obecného právního předpisu, § 517 odst. 2 občanského zák., které zakládá právo věřitele žádat po dlužníku úroky z prodlení, ve výši stanovené prováděcím předpisem, jímž je vládní nařízení č. 142/1994 Sb.

S ohledem na skutkové okolnosti projednávané věci – pokud byla žádost o finanční náhradu podána žalobkyní u příslušného ústředního orgánu státní správy po 8.6.1994 - uplatní se pro určení lhůty k poskytnutí náhrady shora citované ust. čl. IV bod 2 zák. č. 115/1994 Sb., stanovící lhůtu jednoho roku ode dne doručení žádosti. Takový závěr mohl by být v posuzované věci ovšem pokládán za předčasný, neboť skutečnosti o datu podání žádosti a o poskytnutí náhrady dosud nebyly spolehlivě prokázány. Z tohoto pohledu je důvodná i námitka žalobkyně vytýkající soudu absenci poučení k doplnění těchto rozhodných skutečností a k označení důkazů k jejímu prokázání (§ 118a, § 213b

o.s.ř.).

Prodlení s placením finanční náhrady proto vzniká uplynutím lhůty, kterou příslušnému ústřednímu orgánu státní správy stanovil k plnění zákon. Nedošlo-li k zaplacení finanční náhrady a oprávněná osoba podala žalobu, v níž náhradu vyčíslila, pak tím spíše nelze počátek vzniku prodlení přesouvat do průběhu soudního řízení, případně činit závěry o tom, že uplatněný nárok na náhradu škody je nárokem, který dosud nebyl ještě realizován. Vznik prodlení nemůže být spojován ani s provedením důkazů o výši náhrady. Přesné určení výše náhrady posudkem ustanoveného znalce tu může mít význam jenom v tom ohledu, že se v řízení (v důsledku rozšíření či částečného zpětvzetí žaloby v reakci na znalecký posudek) změní jistina jako výchozí částka pro výši úroku (k tomu blíže srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.5.2006, sp. zn. 28 Cdo 2687/2005, případně usnesení ze dne 22.10.2008, sp. zn. 28 Cdo 5352/2007).

Jiný právní názor odvolacího soudu proto správný není. Ani podpůrná argumentace založená na jiných, dříve vydaných rozhodnutí dovolacího soudu (kupř. rozhodnutím sp. zn. 28 Cdo 1829/2001) zde případná není, neboť jedná se vesměs o názory současnou interpretační praxí již překonané.

Proto dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu v napadeném (měnícím) výroku I, jakož i v závislých nákladových výrocích III a IV a v tomto rozsahu věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, § 243b odst. 3, věta prvá o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Plat
- Podnájem bytu (exkluzivně pro předplatitele)
- Pojištění (exkluzivně pro předplatitele)
- Předkupní právo (exkluzivně pro předplatitele)
- Restituce (exkluzivně pro předplatitele)
- Spotřebitel (exkluzivně pro předplatitele)
- Odporová žaloba
- Autonomie vůle (exkluzivně pro předplatitele)
- Správní žaloba a trestní rozsudek
- Střídavá péče (exkluzivně pro předplatitele)
- Styk dítěte s rodičem (exkluzivně pro předplatitele)